

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАТИВНОЇ ФУНКЦІЇ МІФУ В КОНТЕКСТІ ЙОГО ЗІСТАВЛЕННЯ З ІСТОРІЄЮ

Савчук Володимир

Національний університет «Острозька академія»,
Острог, Україна
volodymyr.savchuk@oa.edu.ua

У статті проаналізовано подібності та розбіжності між поняттями «міф» й «історія» з урахуванням психологічних аспектів досліджуваних явищ. Вивчено деформуючу природу міфу в процесі відображення об'єктивної дійсності та роль хронологічної віддаленості у взаємовпливі міфу й історії. Окреслено інтегруючу функцію міфу в контексті конвенціоналістичної теорії нації. Визначено роль міфу як маркера належності до конкретної спільноти, зокрема й у відмежуванні від представників інших національних та етнічних груп. Охарактеризовано місце образу героя в структурі міфу та функції фундаторських наративів. Досліджено позицію міфу в системі ідентичності особистості з акцентом на національній самоідентифікації. Проаналізовано психологічну мотивацію міфотворення та міфологічні потреби індивіда у співвіднесенні з його соціальними потребами. Охарактеризовано терапевтичний ефект міфу для людської психіки під час сприйняття подій та формування пам'яті, зокрема історичної. Простежено особливості утворення, розвитку й занепаду міфів паралельно з подібними явищами в процесі існування націй. Вивчено специфіку використання історичних наративів у політичній сфері в контексті функцій агресії та оборони й досліджено характер використання міфів із метою політичної консолідації суспільства. Крім того, проаналізовано природу реакційних міфів як відповіді психіки на суспільні, політичні, культурні, ідеологічні та інші зміни у світі, що мають вплив на світогляд індивіда, зокрема на межі зіткнення консервативних переконань і революційних тенденцій. Насамкінець, окреслено перебіг історизації міфу з виокремленням трьох ключових етапів цього процесу.

Ключові слова: міф, наратив, перцепція, історична пам'ять, колективна ідентичність, інтегративна функція

Savchuk Volodymyr. Psychological Peculiarities of Myth's Integrative Function in the Context of its Comparison with History. The paper includes the analysis of similarities and differences between the notions of myth and history paying attention to psychological aspects of the phenomena studied. The author researches into the distortive nature of the myth in reflection of objective reality, and the role which chronological remoteness plays in correlation between myth and

history. The paper outlines the integrative function of the myth in the context of conventionalist theory of the nation. It indicates the role of the myth as a marker of belonging to a specific community. It characterizes the position taken by the image of a hero in the structure of the myth, and the function of foundation narratives. The author studies the location of the myth in the system of one's identity, focusing on the national self-identification. The paper analyzes psychological motivation of myth creation and an individual's mythological needs. It characterizes the therapeutic effect myth has on a human and traces the peculiarities of creation, development and demise of myths in comparison with similar processes in the history of nations. The author studies the use of historical narratives in political field in the context of aggression and defense as well as the character of the employment of myths for political consolidation. The paper encompasses the analysis of the essence of reactionary myths as a response of one's psyche to changes which affect the individual's worldview, especially in the midst of conflict between conservative convictions and revolutionary trends. Finally, it outlines the three-phase process of myth's historization.

Key words: myth, narrative, perception, historical memory, collective identity, integrative function.

Савчук Владимир. Психологические особенности интегративной функции мифа в контексте его сопоставления с историей. В статье анализируются сходства и различия между понятиями «миф» и «история» с учетом психологических аспектов исследуемых явлений. Изучается деформирующая природа мифа в процессе отображения объективной действительности и роль хронологической отдаленности в взаимовлиянии мифа и истории. Обозначается интегративная функция мифа в контексте конвенциональной теории нации. Определяется роль мифа как маркера принадлежности к определенному обществу, в том числе и в отделении себя от представителей иных национальных и этнических групп. Характеризуются место образа героя в структуре мифа и функции фундаторских нарративов. Исследуется позиция мифа в системе идентичности личности с акцентом на национальной самоидентификации. Анализируется психологическая мотивация мифообразования и мифологические потребности индивида в соотношении с его социальными потребностями. Охарактеризован терапевтический эффект мифа для человеческой психики во время восприятия событий и формирования памяти, особенно исторической. Отслеживаются особенности образования, развития и исчезновения мифов параллельно с подобными явлениями в процессе существования наций. Изучается специфика использования исторических нарративов в политической сфере в контексте функций агрессии и защиты, а также исследуется характер использования мифов с целью политической консолидации. Кроме того, анализируется природа реакционистических мифов как ответа психики на социальные, политические, культурные, идеологические и другие изменения, имеющие влияние на мировоззрение индивида, в том числе на грани столкновения между консервативными убеждениями и

революционными тенденциями. В заключении определяется ход историзации мифа с вычленением трех ключевых этапов этого процесса.

Ключевые слова: миф, нарратив, перцепция, историческая память, коллективная идентичность, интегрирующая функция.

Постановка проблеми. Об'єднувальна функція міфу постає особливо актуальною на сучасному етапі історії не лише України, але й інших країн світу з огляду на численні випадки інформаційних воєн і, як наслідок, на необхідність їм протистояти. Намагання зруйнувати або принаймні ослабити суспільство через розділення його соціально-політичних груп є однією з провідних цілей інформаційної агресії, а тому вимагає комплексного та ефективного підходу. Крім того, глобалістичні тенденції у світі теж сприяють тому, що проблема міфу як інтегративного фактора є на часі. Парадоксально, попри культурну інтеграцію та стирання кордонів, а також максимальну доступність комунікації завдяки інформаційним технологіям, проблема самотності людини тільки загострюється і, як наслідок, постає потреба пошуку механізмів згуртування суспільства.

Із погляду конвенціоналістичної теорії суспільства, що поширюється на інші спільноти, наприклад націю, міф відіграє одну з провідних ролей у консолідації такого колективу. Відзначимо, що спільне бачення власної історії – також один із потужних об'єднавчих факторів для суспільства. Попри чітке, на перший погляд, розмежування між поняттям «міф» та «історія», можемо спостерігати їх тісне переплетення й взаємозаміщення. Такі зв'язки між міфом та історією разом із міждисциплінарною природою першого, виносять питання їх співвіднесення на перетин не лише таких галузей знань, як психологія та історія, а й політології, соціології, педагогіки, культурології.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. Міф як особливий різновид нарративу був об'єктом дослідження багатьох учених у різних галузях. Із погляду психоаналізу міф вивчали З. Фройд, А. Адлер та В. Щербаков. С. Виноградова та Г. Мельник аналізували це явище під кутом психології масової комунікації. Функції міфу в освітньому процесі були предметом дослідження А. Седжестен та Н. Сміт. Р. Мей вивчав цей тип нарративу під кутом екзистенціальної психології. На взаємозв'язках міфу й культури зосередилися І. Брайден та Г. Тревор-Роупер. Дж. Шопфлін, Дж. Госкінг і Г. Сетон-Вотсон вивчали національний міф. Натомість науковий інтерес І. Гирича, Ю. Шаповала й Л. Бойї становив взаємовплив міфу та історії, а

також історичний різновид міфу. Х. Торесілья досліджував як національні, так і історичні міфи. Теоретичні засади міфу як такого аналізували Дж. Сміт, Р. Бакстон і К. Болле. Не залишилися поза увагою дослідників і філософські засади міфу: на них та особливостях перцепції такого наративу зосередився Р. Барт, тоді як П. Рікер сфокусувався на його зв'язку із часосприйняттям.

Мета статті – окреслити специфіку міфу та історії в їх дотичності з огляду на соціально-психологічні процеси, із якими вони пов'язані, – конкретизується в таких **завданнях**:

- визначити розбіжності між поняттями «міф» й «історія», а також взаємозв'язки між ними;
- виявити особливості сприйняття міфів індивідом та колективом і місце наративів у світогляді;
- охарактеризувати основні аспекти об'єднувальної функції міфу;
- дослідити специфіку використання міфів під час формування політичної свідомості спільноти;
- проаналізувати особливості часосприйняття на перцепцію історичних наративів.

Методологічну базу дослідження становили аналітичний, компаративний і системний підходи, а також індуктивний метод.

Виклад основного матеріалу. Найдоцільніше розпочати дослідження з визначення інтегруючої функції міфу. Г. Сетон-Вотсон зазначає, що є підстави говорити про існування нації в тому разі, якщо значна кількість людей у спільноті вважає, що вони утворили націю або поводяться, ніби вони це зробили (Seton-Watson, 1977). За словами Х. Торесільї, саме поняття «нація» є доволі суперечливим у наукових колах. Дослідник наводить визначення Б. Андерсона, що розрізняє нації, які вже здобули державність і які є продуктом епохи Просвітництва, і нації, яким перші дають можливість політичного вираження (Torresilla, 2009). Б. Андерсон переконаний: походження націй другого типу потрібно шукати в далекому минулому, що є важливим для дослідження історичного та національного міфу.

Н. Сміт звертає увагу на це явище в контексті освітнього процесу. Так, вона вважає, що вивчення історії може підсилити колективні міфи й суспільні практики, які покладено в основу певної ідентичності. Так само вивчення історії може виправдовувати своєрідні норми міжгрупових відносин та соціальних ієрархій, зображуючи історію відносин між групами (Smith, 2016). Про належність міфів до куль-

турної ідентичності нації свідчить і Л. Бойя (Boia, 2001). Поняття колективного міфу можна зіставити із запропонованим А. Седжестен терміном «публічний наратив». Такий міф перебуває в інституційному просторі або міжособистісних мережах, які виходять за межі особистого рівня та інтегрують таку екзистенційну історію індивіда в складнішу й більшу систему значущостей (Segesten, 2011).

Зазначимо, що в консолідації національної спільноти значну роль відігравали й архаїчні міфи та їхні елементи, інтегровані в літературні жанри. За словами Н. Сміт, інтерес до казок в Англії зростав паралельно з розвитком вікторіанської медієвістики й був формою націоналізму, оскільки творив славнозвісний та глибоко цінований фольклор країни (Smith, 2016).

Р. Мей стверджує, що людська потреба в міфі виходить із потреби в спільноті. Людина без міфу – це людина без дому, оскільки належність до спільноти, як переконаний науковець, передбачає спільність міфів і почуття гордості цієї групи людей. Натомість, чужинець для нас – це той, хто не поділяє наших міфів. Підсумовуючи, Р. Мей указує, що міф – це наратив, завдяки якому спільнота стає одним цілим (May, 1991). Так само і Дж. Сміт та інші переконані, що міфи завжди відігравали важливу роль в утриманні в єдності політичних одиниць – починаючи від сіл і закінчуючи цілими державами (Smith, Vuxton, & Bolle, 2018). На тісний зв'язок міфу з явищем населеного пункту також звертає увагу Р. Мей. За його словами, багато наративів сягають корінням давніх часів, коли люди завдячували своїм життям містам, оскільки їхні стіни (як-от у випадку Мікен чи Трої) забезпечували мир і захист. У зв'язку з цим, як зазначає дослідник, міфи про спільноту здебільшого позитивні, оптимістичні та надихаючі (May, 1991). Отже, можемо зробити висновок, що в мотиваційній сфері потреба в міфі значно глибші, ніж може здатися на перший погляд: не на п'ятому (потреби самовираження), а на третьому (соціальні) й навіть другому (потреби безпеки) рівні, за концепцією А. Маслоу.

На противагу «оборонному» контексту, Н. Сміт зосереджується на «атакувальній» функції міфу. Оскільки Британська імперія розширювалася географічно, поставала нагальна необхідність просування ідеї національної ідентичності, що уможливила б існування відчуття єдності по всіх підконтрольних короні територіях. Отже, є підстави говорити про колоніальний дух, притаманний англійцям. Потрібно

звернути увагу на те, що і в цьому випадку простежуємо контрастивну уніфікацію: як зазначає дослідниця, вищезгаданий колоніальний дух не приписується іншим імперіям (наприклад Франції, Німеччині, Іспанії) (Smith, 2016).

Іншою визначною складовою частиною міфу про батьківщину є герой. Р. Мей указує, що саме на цей персонаж проектується найвищі цілі конкретної спільноти. Проте цей компонент міг застосовуватись і в протилежному контексті: відмовляючись від міфічного центру, герой потрапляв у вигнання. Він покидав місто, у якому за своїв мову та етику, що були основою міфу, а отже, і спільноти (May, 1991). Говорячи про ізоляцію, потрібно згадати й тезу А. Адлера про те, що причиною невроту може бути нестача суспільного інтересу, оскільки невротики часто є ізольованими від членів своєї спільноти. Психологічні проблеми залишаються невирішеними, допоки пацієнт не виробить повноцінного інтересу до суспільства та прийняття власної відповідальності перед спільнотою. Зрештою, А. Адлер знову підводить нас до важливості спільної «провідної вигадки», яку дослідник використовує як синонім до слова «міф» (Adler, 1968).

Отже, за словами Р. Мей, самотність та її заперечення чи намагання втекти від неї є дуже важливими міфами в Америці. Це зумовлено тим фактом, що, вирушаючи на новий континент, вихідці з Європи, які згодом сформували американську націю, відкинули історію своїх попередніх батьківщин «з відчуттям полегшення» (May, 1991: 112). Звідси – американський міф самотності, оскільки спільне бачення минулих подій гуртує народ. Так само й А. Седжестен зазначає, що уніфікаційний міф, якщо його використовують у політичній пропаганді, призводить до формування суспільства, у якого відсутня здатність до критики, а індивідуальність заміщена ізоляцією та розсіяним відчуттям колективної відповідальності. Інтегративна ж функція міфу паралельно відіграє роль у проведенні кордонів між спільнотами: міфічне пояснення підсилює або ж витісняє об'єктивні фактори розрізнення між спільнотами, які, в іншому випадку, було б важко відокремити одну від одної (Segesten, 2011).

Продовжуючи тему маніпуляції міфами з політичних мотивів, згадаємо дослідження Г. Госкінга та Дж. Шопфліна (Hosking & Schopflin, 1997). Провідну роль у цьому процесі відіграє засновницький або фундаторський міф. До цієї категорії наративів належать ті, що постулюють міцний, але містичний зв'язок між народом та

певною територією. У таких міфах широко застосовують метафору (наприклад «колиска цивілізації»), а земля та символи, що її репрезентують (прапор, карта тощо), нерозривно пов'язані з долею її мешканців. Інша підкатегорія засновницьких міфів стосується поняття спорідненості та спільного походження й розглядає спільноту (і навіть сучасну націю) як дуже широку родину, усі члени якої об'єднані хоч і далекими, але кровними зв'язками. Прикладом такого міфу може бути сарматський міф шляхетської Польщі, відповідно до якого всі представники цього привілейованого стану споріднені між собою, оскільки мають спільних предків – войовничих сарматів. Потрібно також зазначити, що перебільшена форма такого фундаторського міфу може використатись і для пропагування ідеї об'єднання окремих сучасних націй на основі спільного походження (як у російському панславистичному міфі).

За словами В. Щербаківа, у ролі ідентифікаційних моделей образи міфу виконують функцію соціалізації індивіда, який несвідомо відтворює у своєму житті сприйняті структури. Смилова система міфу набуває значення «історичного апріорі», яке визначає становлення як індивідуальної, так і соціальної історії (Щербаків, 2001). Так само З. Фрейд уключає міфологічні структури в дослідницьке поле своєї теорії, що дає змогу говорити про своєрідну «міфологічну» саморефлексію. Вона полягає в прийнятті смислової єдності міфу як відправної точки дослідження історичного наслідування мисленнєвих форм, які ідентифікують людину як таку (Фрейд, 1998).

П. Рікер співвідносить міф та історію, визначаючи їх обох як наративи, що об'єднують події в уніфіковані розповіді, які потім можна переповісти. Проте дослідник зазначає, що різниця між ними полягає в темпоральній площині. Міф – це наратив про походження, події, у якому розгортаються в первісному часі, відмінному від сучасної реальності. Історія ж – це наратив про нещодавні події, що відбулися в найбільш віддаленому минулому, але в людському часі (Ricoeur, 1984).

Важливу особливість у співвідношенні між міфом та історією, зокрема в дитячій психології, визначає й Р. Мей. За його словами, дуже часто міф – це єдине, що може зберегти дитячий розум. До того ж такий міф, болючий він чи ні, спричинятиме менше дискомфорту ніж сама історична подія. Міфи мають заспокійливий ефект, хоча можуть стосуватись і жорстоких речей. Отже, для міфу типове пере-

плетення жорстоких фактів із такими, що мають позитивний характер і, як наслідок вибудовування зразків, котрі ми можемо високо цінувати та називати нашими (May, 1991). Х. Торесілья переконаний, що міф є значущим не лише тому, що є нібито достовірною інтерпретацією минулого, скільки тому, що містить стратегію протистояння теперішньому та, зрештою, формування майбутнього. Отже, значимість того, якій меті слугують міфи, переважає значимість того, наскільки вони відповідають об'єктивній правді (її дослідник означає як історичні події, що можуть бути доведені науково) (Torrecilla, 2009). Цю тезу підтверджує й І. Брайден, оскільки з культурного погляду міф про короля Артура, наприклад, мав більшу важливість, ніж питання, чи існував легендарний монарх узагалі (Bryden, 2005).

Інший важливий аспект співвідношення міфу та історії виокремлює й А. Седжестен (Segesten, 2011). На її думку, реакційні міфології спрямовані проти радикальних змін, до яких призводять революції. Наративи цього типу консервативні, спроектовані в минуле та скептично налаштовані щодо змін. Висловом «Раніше було краще» зазвичай користуються прихильники таких міфів, чиєю метою є дискредитувати здобутки революцій. При цьому здійснюються маніпуляції таким поняттям, як «Золота доба», що є чистою репрезентацією ностальгійного мислення, оскільки в часовій картині вона розміщає ідилічне існування суспільства до його трагічного занепаду.

Загалом, як вважають Дж. Сміт та інші, є можливість простежити подібність між історією та міфом навіть у працях тих, кого цілком заслужено можна назвати істориками, одним із яких є й «батько історії» Геродот. Зрештою, за словами дослідників, тенденції до секуляризації та міфологізації явища, наративу або ідеї є різними аспектами того самого історичного процесу (Smith, Buxton, & Bolle, 2018). Як зазначає А. Седжестен, історичні події, подані у формі міфу, не обов'язково повинні були відбутися, проте теза про їх правдивість має постулюватися наративом для того, щоб у нього повірили (Segesten, 2011). Крім того, Р. Барт стверджує, що історія, яка стоїть за міфом, зникає. Люди не цікавляться, звідки походить міф, вони просто в нього вірять. Хоча міф і ґрунтується на людській історії, він не може насправді відбутися, оскільки «його тактика – не неправда чи брехня, а відхилення» і, отже, цей наратив нічого не приховує й не демонструє, а деформує (Барт, 2017: 255).

Наступним питанням у зіставленні історії та міфу є явище альтернативності. С. Виноградова та Г. Мельник переконані, що отри-

мані з різних джерел дані можуть лягти в основу міфів. Завжди маючи реальне підґрунтя, міфи швидко поширюються за наявності таких факторів, як низька інформаційна культура, упереджене ставлення до даних, отриманих з офіційних джерел, недостатній розвиток критичного мислення при сприйнятті дійсності (Виноградова & Мельник, 2014). На альтернативних поглядах зосереджується й Дж. Сміт та ін. Попри розмиття понять історії й міфу, важливу роль в історичному підході відіграє встановлення хронологічних рамок із порівнянням конкуруючих переказів із метою впорядкування узгодженого викладу подій. Якщо ж письмових згадок (або писемності загалом) немає, роль авторитетних джерел здійснюють міфи, що передаються усно. Отже, до міфів звертаються, якщо теперішня ситуація залежить від того, яка з версій минулого вважається прийнятною. Хоча, як зазначають дослідники, навіть у писемних спільнотах, де функціонують значні кола істориків, більшість населення формує своє бачення минулого на основі переданих із попередніх поколінь міфоподібних переказів (Smith, Buxton, & Bolle, 2018).

Важливу роль у процесі фіксування історії відіграє фактор суб'єктивності, що накладає відповідну конотацію на описувані події. Так, за словами Х. Торресільї, залежно від автора, захоплення Піренейського півострова мусульманами подавалося або як трагедія, що поставила існування іспанської нації під загрозу, або як початок однієї з найвизначніших епох для мистецтва та науки (Torrecilla, 2009). У цьому контексті варто згадати тезу І. Гирича і Ю. Шаповала про відносність поняття об'єктивної історії, оскільки в чистому вигляді воно є неможливим. Дослідники переконані, що історія є більшою мірою уявленням автора про минуле, аніж фіксацією того, що відбувалося справді. Зрештою, історичні тексти завжди містять указівки на суб'єктивність відчуття історії (Гирич & Шаповал, 2010).

Перебіг історизації міфу описує Г. Тревор-Роупер, ілюструючи власну концепцію процесом творення шотландської традиції, напр. XVIII – поч. XIX ст. У ході першого етапу відбувається культурний бунт (зазіхання на ірландську культуру з боку Шотландії, переписування її ранньої історії, зрештою – заява про те, що «Кельтська Шотландія» – центр, а Ірландія культурно залежна від неї). Друга фаза передбачає штучне творення нової (високогірної – у випадку Шотландії) традиції, що трактується як древня, первинна та самобутня. Завершальним етапом прийняття й засвоєння міфу широкими масами (поширення на низинну частину Шотландії) (Trevor-Roper, 1988). По-

при значний рівень упередженості дослідника в підході до «шотландського питання», його теоретичні положення заслуговують на увагу. Триетапну концепцію історизації міфу можна простежити й на прикладі Російської імперії.

Як зазначає Р. Барт, міф володіє імперативністю відгуку, виходячи з деякого історичного поняття, а виникаючи безпосередньо з поточних обставин, він звертається до реципієнта. Такий наратив вимагає від людини прийняти його всеохопний суперечливий характер (Барт, 2017). Головний принцип міфу, на думку вченого, – перетворення історії в природу. Отже, стає зрозуміло, чому в очах реципієнтів міфу його інтенція та адресна зверненість поняття можуть лишатися явними й водночас здаватися безкорисливими. Той інтерес, заради якого виголошується міфічне слово, виражений у ньому цілком відкрито, але одразу «застигає» в природній формі. Як наслідок, інтерес прочитується вже не як спонука, а як причина. Це можна простежити на прикладі історичного міфу, досліджуваного Н. Сміт (Smith, 2016). Національна свідомість постає на основі наративів, що спроможні встановити національну історію, відповідно до якої, минуле та розвиток спільноти чітко пояснено та підтверджено. Така національна історія, стверджує дослідниця, виконує низку функцій при творенні загальної історії. Наприклад, якщо оперувати припущенням, що нація існувала завжди, з'являється можливість підтвердити автентичність народу. Крім того, відводячи нації конкретне місце в історичному перебігу подій, національна історія надає певну територію, із якою в представників спільноти виробляється міцна пов'язаність. Зрештою, національна історія акцентує увагу на героях минулого, таким чином створюючи заповітний родовід, що продовжується аж до сучасності реципієнтів міфу.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, об'єднувальна функція як одна з провідних характеристик міфу може трактуватися з погляду конвенціоналістичного підходу до феномену нації. Так само й освіта має можливість здійснювати маніпуляції міфами, на яких значною мірою ґрунтується ідентичність особистості. Крім того, зокрема в політичній сфері, такі наративи сприяють консолідації також через виокремлення тих, хто не входить до конкретної групи, не поділяє їхніх міфів, а отже, і колективної ідентичності. Це надає міфам потенціалу не лише для захисту (відчуття єдності, безпеки), а й для нападу (виправдання та мотивування військової агресії,

завоювань). За своєю природою потреба цього типу наративів походить із потреби в приналежності до колективу, а тому й формування нових спільнот (наприклад молодих націй) передбачає відмову від старих міфів і продукування нових. Отже, особливо актуальними для дослідження колективної ідентичності постають міфи про заснування держав чи походження націй, оскільки вони сприймаються без критичного аналізу.

Той факт, що такий наратив стає історичним тлом (незапам'ятні часи), на якому вибудовується історична пам'ять про подальші події (більш недавнє минуле), походить із легкості для засвоєння та заспокоїливого ефекту, який міф має для дитячої психіки. У зв'язку з цим функціонування міфу і в наш час може бути зумовлене застосуванням його як своєрідної копінг-стратегії «уникання» при сприйнятті індивідом актуальних труднощів. Отже, глибше вивчення та застосування терапевтичних властивостей міфу становить перспективний напрям психологічних досліджень. Говорячи про реакційну природу міфу, потрібно згадати й культурний аспект на рівні колективу. Такі наративи часто використовувалися з метою відстоювання усталених поглядів та протиставлялися різким змінам, що відбувалися в суспільстві. Потрібно також зазначити, що міф не створює нову реальність, а спотворює вже наявну, а отже, займає своє місце в пам'яті індивіда. Саме на цьому механізмі ґрунтується процес історизації міфу, особливо актуальний на сучасному етапі досліджень історичної пам'яті, національної ідентичності та національної свідомості.

Перспективність подальших досліджень інтегруючої функції міфу та його перетину з історією зумовлена можливістю використання отриманих напрацювань у сфері педагогіки (формування національної свідомості та самосвідомості), політології (розв'язання проблеми застосування міфів в інформаційній агресії), історичній науці (механізми спотворення історичної правди), соціальної психології (об'єднавчий потенціал міфу) та психології особистості (становлення ідентичності індивіда).

Література

1. Барт, Р. (2017). *Мифологии* (С. Засекина, Перев.). Москва: Академ. проект.
2. Виноградова, С. М., & Мельник, Г. С. (2014). *Психология массовой коммуникации: учеб. для бакалавров*. Москва: Изд-во Юрайт.
3. Гирич, І., & Шаповал, Ю. (2010). *Чому необхідно переосмислювати минуле?* Київ: Фонд Конрада Аденауера.

4. Фрейд З. (1998). *Очерки по психологии сексуальности* (М. Драко, перев.). Минск: Попурри.
5. Щербakov В. П. (2001). Миф в психоанализе. *Смыслы мифа: мифология в истории и культуре. Сборник в честь 90-летия проф. М. И. Шахновича. Серия «Мыслители»*, 8, 300. <http://anthropology.ru/ru/text/shcherbakov-vp/mif-v-psihoanalize>
6. Adler, A. (1968). On the role of the unconscious in neurosis. *Practice and theory of Individual Psychology*, pp. 227–234. Totowa, N. J.: Littlefield, Adams.
7. Voia, L. (2001). *History and Myth in Romanian Consciousness* (J. C. Brown, Trans.). Budapest: Central European University Press.
8. Bryden, I. (2005). *Reinventing King Arthur: The Arthurian Legends in Victorian Culture*. Aldershot, England: Ashgate.
9. May, R. (1991). *The Cry for Myth*. New York: W. W. Norton & Company.
10. *Myths and nationhood* (1997). G. Hosking, & G. Schopflin (Eds.). New York: Routledge.
11. Ricoeur, P. (1984). *Time and Narrative* (K. McLaughlin, & D. Pellauer, Trans.). Chicago: University of Chicago Press.
12. Segesten, A. D. (2011). *Myth, Identity and Conflict: A Comparative Analysis of Romanian and Serbian Textbooks*. Lanham: Lexington Books.
13. Seton-Watson, H. (1977). *Nations and States: An Enquiry into the Origins of Nations and the Politics of Nationalism*. Boulder, Colorado: Westview.
14. Smith, J. Z., Buxton, R. G. A., & Bolle, K. W. (2018, October 13). *Myth*. Retrieved from Encyclopaedia Britannica website: <https://www.britannica.com/topic/myth#ref23605>.
15. Smith, N. C. (2016). King Arthur and the historical myth of England: a child's guide to nationalism and identity in the Victorian era. *College of Arts & Sciences Senior Honors Theses*, 124, 35.
16. Torrecilla, J. (2009). Spanish Identity: Nation, Myth, and History. *Studies in 20th & 21st Century Literature*, 33(2), 204–226. doi:10.4148/2334-4415.1699
17. Trevor-Roper, H. (1988). *Invention of tradition*. London: University Press, Cambridge.

References

1. Barthes, R. (2017). *Mifologii* [Mythologies] (S. Zasyekina, Trans.). Moscow: Akademicheskii proekt [in Russian].
2. Vinogradova, S. M., & Melnik, G. S. (2014). *Psihologiya massovoy kommunikatsii: uchebnik dlia bakalavrov* [Psychology of mass communication: a textbook for undergraduate students]. Moscow: Izdatelstvo Yurayt [in Russian].
3. Hyrych, I. & Shapoval, Yu. (2010). *Chomu neobkhidno pereosmysliuvaty mynule?* [Why should we reconsider the past?]. Kyiv: Konrad Adenauer Foundation [in Ukrainian].
4. Freud, S. (1998). *Ocherki po psihologii seksualnosti* [Essays on the psychology of sexuality] (M. Drako, Trans.). Minsk: Popurri [in Russian].

5. Shcherbakov, V. P. (2001) Mif v psihoanalize [Myth in psychoanalysis]. *Smisli mifa: mifologia v istorii i culture. Sbornik v chest 90-letia prof. M. I. Shahnovicha. Seria «Misliteli»* [Meanings of the myth in history and culture. The collection deicated to Prof. M. I. Shahnovich's 90th birthday. «The Thinkers» Series], 8, 300 [in Russian]. <http://anthropology.ru/ru/text/shcherbakov-vp/mif-v-psihoanalize>
6. Adler, A. (1968). On the role of the unconscious in neurosis. *Practice and theory of Individual Psychology*, pp. 227–234. Totowa, New-York: Littlefield, Adams.
7. Boia, L. (2001). *History and Myth in Romanian Consciousness* (J. C. Brown, Trans.). Budapest: Central European University Press.
8. Bryden, I. (2005). *Reinventing King Arthur: The Arthurian Legends in Victorian Culture*. Aldershot, England: Ashgate.
9. May, R. (1991). *The Cry for Myth*. New York: W. W. Norton & Company.
10. *Myths and nationhood* (1997). G. Hosking, & G. Schopflin (Eds.). New York: Routledge.
11. Ricoeur, P. (1984). *Time and Narrative* (K. McLaughlin, & D. Pellauer, Trans.). Chicago: University of Chicago Press.
12. Segesten, A. D. (2011). *Myth, Identity and Conflict: A Comparative Analysis of Romanian and Serbian Textbooks*. Lanham: Lexington Books.
13. Seton-Watson, H. (1977). *Nations and States: An Enquiry into the Origins of Nations and the Politics of Nationalism*. Boulder, Colorado: Westview.
14. Smith, J. Z., Buxton, R. G. A., & Bolle, K. W. (2018, October 13). *Myth*. Retrieved from Encyclopaedia Britannica website: <https://www.britannica.com/topic/myth#ref23605>.
15. Smith, N. C. (2016). King Arthur and the historical myth of England: a child's guide to nationalism and identity in the Victorian era. *College of Arts & Sciences Senior Honors Theses*, 124, 35.
16. Torrecilla, J. (2009). Spanish Identity: Nation, Myth, and History. *Studies in 20th & 21st Century Literature*, 33(2), 204–226. doi:10.4148/2334-4415.1699
17. Trevor-Roper, H. (1988). *Invention of tradition*. London: University Press, Cambridge.

Received: 09.08.2019

Accepted: 14.09.2019